

Kobiety na małopolskim rynku pracy

Aktywność zawodowa

Zgodnie z definicją stosowaną przez Główny Urząd Statystyczny osoby aktywne zawodowo to osoby w wieku 15 lat i więcej należące do grupy pracujących lub bezrobotnych. Współczynnik aktywności zawodowej kobiet (udział aktywnych zawodowo kobiet w ogólnej ludności w wieku 15 lat i więcej) w Małopolsce – podobnie jak w całym kraju – jest znacznie niższy niż analogiczny wskaźnik dla mężczyzn. Czynniki wpływające na taki stan rzeczy są:

- macierzyństwo i opieka nad dziećmi oraz innymi osobami zależnymi (np. rodzicami)
- uwarunkowania kulturowe
- wyższy niż w przypadku mężczyzn udział w edukacji, w szczególności na poziomie wyższym
- wcześniejsze przechodzenie na emeryturę i świadczenia przedemerytalne
- wyższe bezrobocie wśród kobiet niż wśród mężczyzn.

Najniższą aktywnością zawodową w wieku produkcyjnym w Małopolsce cechują się osoby w przedziale wiekowym 15–24 lata, co wynika między innymi

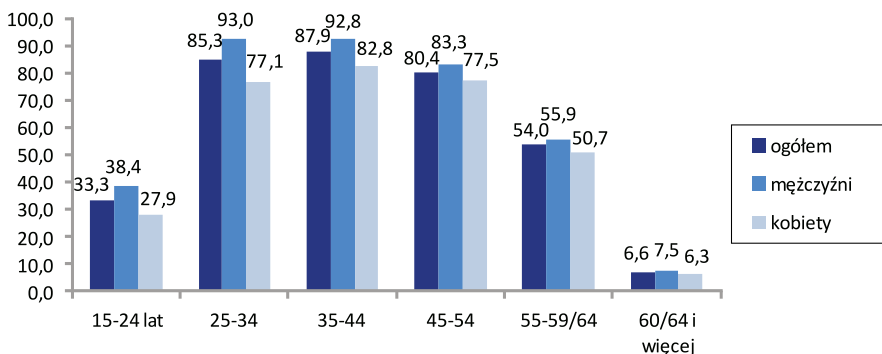
z kontynuowania przez nie nauki. W tej grupie wiekowej współczynnik aktywności zawodowej kobiet jest niższy od współczynnika dla mężczyzn o ponad 10 punktów procentowych. Mniejsze różnice występują powyżej 45. roku życia.

Bardzo ważną kwestią z punktu widzenia funkcjonowania kobiet na rynku pracy jest dostępność opieki nad dziećmi i osobami zależnymi. Pomimo iż w ostatnich latach dzięki funduszom unijnym w Małopolsce wzrósł odsetek dzieci objętych edukacją przedszkolną (z 35% w 2003 r. do 70% w 2012 r.), jest on wciąż niewystarczający. Niestety wciąż problemem pozostaje przepaść dzieląca w tej kwestii obszary wiejskie i miasta. Podczas gdy w tych ostatnich opieką przedszkolną objętych było aż 87% dzieci we wskazanym przedziale wiekowym, na wsiach było to tylko 56%¹. Niewystarczające jest również upowszechnienie opieki nad dziećmi do lat trzech.

Spośród mieszkańców Małopolski w wieku produkcyjnym osoby niepracujące i jednocześnie zajmujące się domem stanowią wśród kobiet 9,4%, a wśród mężczyzn – 1,5%. W całej grupie niepra-

¹ Edukacja dzieci i młodzieży, Kraków: Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie, 2014.

Współczynnik aktywności zawodowej w 2013 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji „Aktywność ekonomiczna ludności. IV kwartał 2013”, Warszawa: Główny Urząd Statystyczny, 2014.

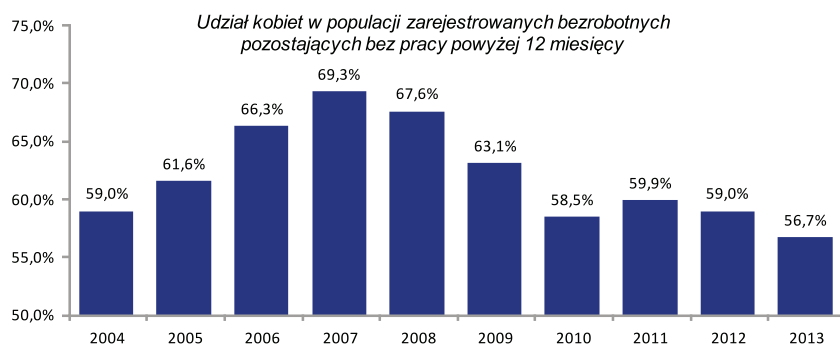
cujących i jednocześnie zajmujących się domem kobiety stanowią 86,9%². Znacznie częściej niż mężczyźni zatrudnieni są również w niepełnym wymiarze czasu pracy. W ten sposób w 2012 r. pracowało 11,3% kobiet i jedynie 5,3% mężczyzn, przy czym w ostatnim dziesięcioleciu odsetek osób zatrudnionych na część etatu systematycznie spadał. W krajach europejskich, w szczególności Europy Północnej, zatrudnienie w niepełnym wymiarze czasu pracy jest jedną z kluczowych

form aktywizacji zawodowej kobiet mających pod opieką małe dzieci, a odsetek pracujących w ten sposób jest o wiele wyższy niż w Polsce. Jednak takie zatrudnienie może spełniać swoją rolę aktywizacyjną jedynie wtedy, gdy będzie pełnowartościowe, tj. gdy daje możliwość uzyskania wynagrodzenia odpowiedniego do posiadanych kwalifikacji i w tej samej wysokości w przeliczeniu na pełny wymiar czasu pracy. W warunkach polskich, w przeciwieństwie do wspomnianych wyżej krajów, praca na część etatu często dotyczy osób o najniższych kwalifikacjach, a co za tym idzie obejmuje najslabiej opłacane stanowiska³.

Bezrobocie kobiet

Kobiety są bardziej niż mężczyźni narażone na negatywne skutki bezrobocia. Dzieje się tak, ponieważ częściej i dłużej niż mężczyźni pozostają bez zatrudnienia. Zgodnie z wynikami Badań Aktywności Ekonomicznej Ludności w IV kwartale 2013 r. bez pracy było 11,2% aktywnych zawodowo kobiet i 8,8% mężczyzn. Chociaż różnica ta wydaje się być niewielka, to jednak warto uważnie przyrzeć się, jaka jest struktura bezrobotnych i dynamika jej zmian. Wobec spowolnienia gospodarczego, niosącego za sobą pogorszenie sytuacji na rynku pracy, udział kobiet w grupie bezrobotnych zmniejsza się. W okresach poprawy

w pierwszej kolejności pracę znajdują mężczyźni, co powoduje, iż w grupie bezrobotnych większy odsetek zaczynają stanowić kobiety. Najważniejsze czynniki decydujące o takim stanie rzeczy to struktura zatrudnienia w poszczególnych sektorach gospodarki oraz struktura bezrobotnych ze

Źródło: Bank Danych Lokalnych

względem na czas pozostawania bez pracy. W Małopolsce w 2012 r. 44,3% pracujących mężczyzn było zatrudnionych w przemyśle, natomiast w sektorze usług – 42,7%. Struktura zatrudnienia kobiet wyglądała odmiennie: w przemyśle pracowało 14,6%, a w usługach – 72,1%⁴. Przemysł reaguje na zmiany koniunktury szybciej niż usługi.

Kobiety dominują wśród długotrwale bezrobotnych, które mają największy problem z powrotem na rynek pracy i należą do grup najtrudniejszych w aktywizacji.

Kształcenie a płeć

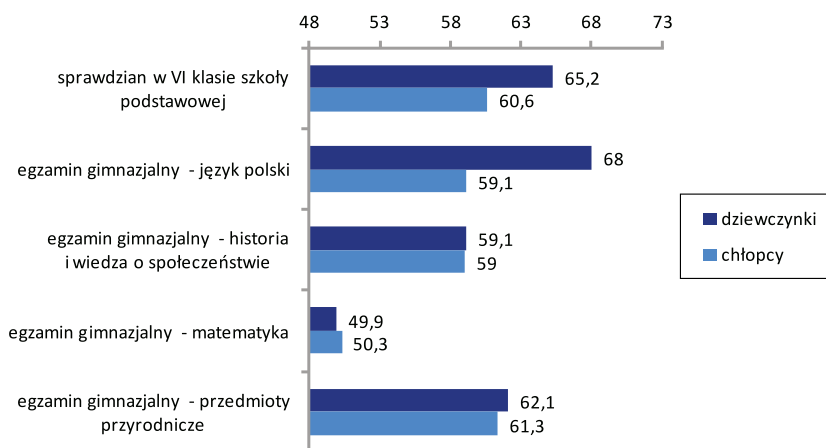
Na poziomie szkoły podstawowej i gimnazjalnej uczennice i uczniowie osiągają podobne wyniki. W małopolskich szkołach na egzaminie kończącym szkołę podstawową uczennice otrzymywały średnio 65,2% możliwych do uzyskania punktów, tj. o 4,6 p.p. więcej niż uczniowie. Na poziomie egzaminów gimnazjalnych dziewczęta osiągnęły znacznie lepsze (o 8,9 p.p.) wyniki z języka polskiego, natomiast w części humanistycznej (z historii i wiedzy o społeczeństwie) były one na tym samym poziomie. W przypadku egzaminów z nauk ścisłych rezultaty są niemal takie same: uczennice uzyskują nieznacznie gorsze z matematyki, ale za to nieco lepsze z części dotyczącej przedmiotów przyrodniczych.

² Bilans Kapitału Ludzkiego 2010, www.bkl.parp.gov.pl.

³ A. Kurowska, *Matka-Polka pracująca, czyli jak zwiększyć aktywność zawodową kobiet?*, Warszawa, Fundacja FOR, 2010.

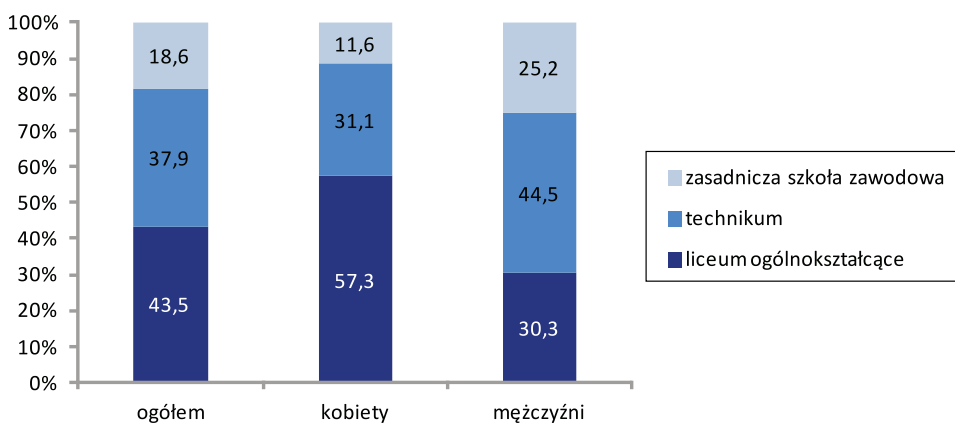
⁴ Bank Danych Lokalnych, www.bdl.stat.gov.pl.

Osiągnięcia egzaminacyjne małopolskich uczniów w 2013 r.

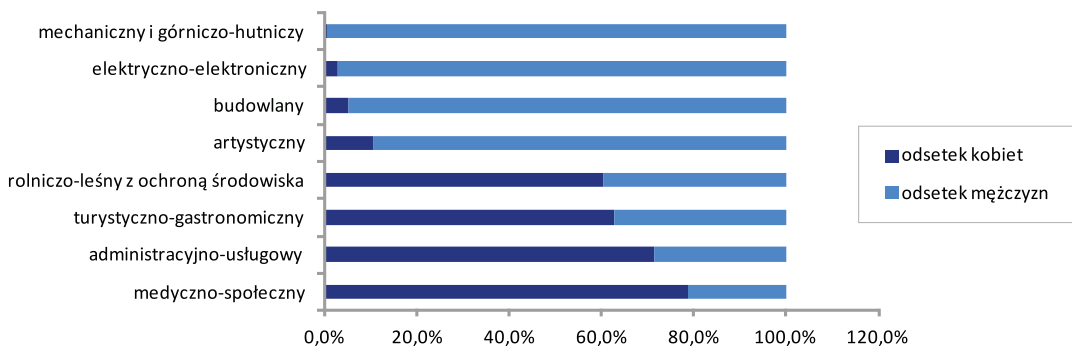
Źródło: Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Krakowie.

Dalsza edukacja absolwentów gimnazjów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Systemu Informacji Oświatowej.

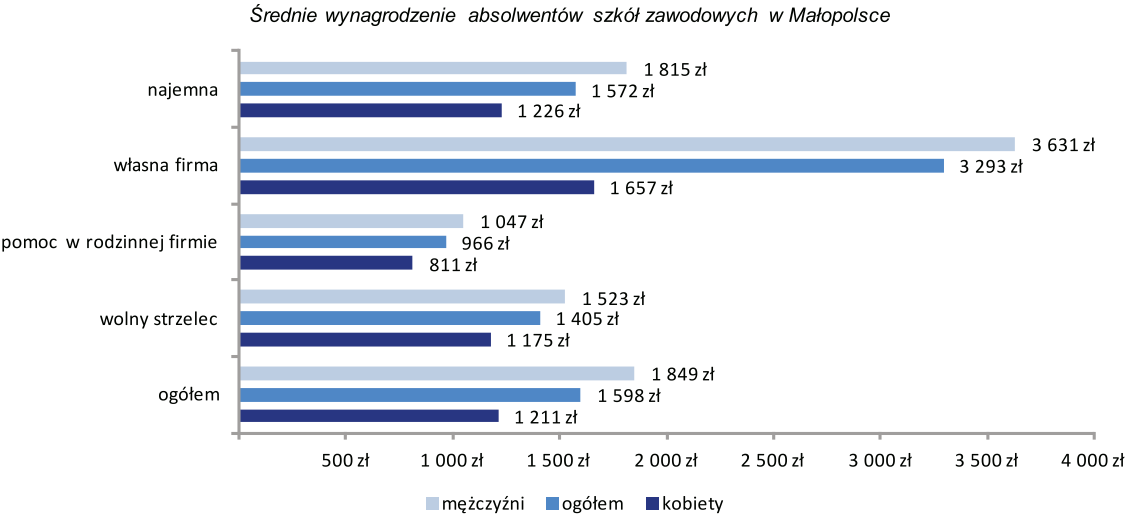
Proporcja płci wśród absolwentów szkół ponadgimnazjalnych dających przygotowanie zawodowe według obszarów kształcenia w 2013 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Systemu Informacji Oświatowej.

Choć w wynikach egzaminów szkolnych na poziomie szkoły podstawowej i gimnazjum nie widać istotnych różnic w poszczególnych przedmiotach (z wyjątkiem języka polskiego), to po zakończeniu kształcenia na tym etapie wybory edukacyjne dziewcząt i chłopców różnią się diametralnie. Uczennice kończące naukę w gimna-

od formy zatrudnienia. Najwyższymi zarobkami cieszyć się mogą osoby pracujące na własny rachunek (własna firma), jednocześnie w tej właśnie grupie występuje największa – ponad dwukrotna – różnica pomiędzy kobietami (1 657 zł) i mężczyznami (3 631 zł). Najmniejsza wystąpiła w przypadku osób pomagających w rodzinnej firmie⁵.

*Źródło: „Zawodowy start. Badanie losów absolwentów szkół zawodowych 2013”,
Kraków: Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie, 2014.*

zjach prawie dwukrotnie częściej niż uczniowie wybierają naukę w liceum ogólnokształcącym (57,3% w roku szkolnym 2013/2014), czyli w szkole nie dającej im konkretnego fachu. Jednocześnie większość chłopców idzie do szkół umożliwiających zdobycie konkretnych kwalifikacji zawodowych.

W Polsce utrzymuje się silny, uwarunkowany kulturowo podział na tzw. zawody kobiece i męskie. Jest on również widoczny w Małopolsce. Najbardziej zmaskulinizowanymi obszarami kształcenia w małopolskich zasadniczych szkołach zawodowych i technikach są obszary mechaniczny i górniczo-hutniczy, elektryczno-elektroniczny i budowlany. We wszystkich pozostałych przypadkach wśród absolwentów szkół zawodowych przeważają kobiety. Najbardziej sfeminizowane są branże administracyjno-usługowa (71,3% kobiet) i medyczno-społeczna (78,8%).

Zarobki absolwentów i absolwentek szkół zawodowych w Małopolsce znacząco się różnią. Przeciętne zarobki netto absolwentek techników i zawodówek wynoszą 1 211 zł, podczas gdy dla mężczyzn jest to 1 849 zł, czyli o ponad połowę więcej. Wielkość różnicy w zarobkach jest zależna

Podobnie jak w przypadku szkolnictwa zawodowego również wśród absolwentów szkół wyższych występuje silna polaryzacja na kierunki kobiece i męskie. Najbardziej sfeminizowaną grupą studiów są kierunki z zakresu opieki społecznej (93,5% kobiet wśród absolwentów), medyczne (82,4%), pedagogiczne (81,8%), dziennikarstwa i informacji (81,5%), usług dla ludności (79,7%), humanistyczne (74,9%), biologiczne (74,6%) i społeczne (73,9%). Z kolei najmniejszy odsetek absolwentek notujemy na studiach inżyniersko-technicznych (24,0%), z zakresu usług transportowych (13,9%) i informatycznych (11,3%).

Kształcenie ustawiczne

Zgodnie z wynikami ogólnopolskich badań nad aktywnością szkoleniową Polek i Polaków kobiety częściej biorą udział w kształceniu osób dorosłych. Na poziom uczestnictwa w szkoleniach wpływ mają czynniki takie jak aktywność na rynku pracy, wiek oraz płeć. Po ich uwzględnieniu okazuje się, iż grupą najczęściej kształcąca się

⁵ Zawodowy start. Badanie losów absolwentów szkół zawodowych 2013, Kraków: Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie, 2014.

są pracujące kobiety, spośród których w nieobowiązkowych szkoleniach i kursach uczestniczy ponad 20%. W przypadku mężczyzn sytuacja wygląda podobnie z tym, że po 45. roku życia ich aktywność szkoleniowa gwałtownie spada, podczas gdy w przypadku kobiet pozostaje na podobnym co wcześniej poziomie. Kobiety kształcą się częściej, jeśli pracują na stanowiskach specjalistycznych, wymagających pracy umysłowej, podczas gdy mężczyźni częściej biorą udział w szkoleniach, jeśli pracują w zawodach robotniczych. Spadek aktywności szkoleniowej u mężczyzn po 45. roku życia może wynikać z mniejszych potrzeb: są one duże do momentu, gdy występuje konieczność zdobycia różnego rodzaju uprawnień zawodowych, typowych dla zawodów robotniczych i usługowych. Kobiety zatrudnione na stanowiskach specjalistycznych, średnich i biurowych kształcą się dłużej.

Wśród osób bezrobotnych sytuacja jest inna: do 45. roku życia kobiety kształcą się częściej niż mężczyźni, natomiast w starszych grupach wiekowych jest odwrotnie⁶. Podobnie jak w przypadku osób pracujących różnica między kobietami a mężczyznami może wynikać ze specyfiki potrzeb szkoleniowych w zawodach, w których pracują kobiety, w porównaniu z tymi częściej wykonywanymi przez mężczyzn. Należy również wziąć pod uwagę fakt, że kobiety wcześniej ulegają dezaktywizacji zawodowej, więc mogą pesymistycznie oceniać swoje perspektywy na znalezienie pracy,

a co za tym idzie inwestycje w szkolenia mogą im się wydawać nieopłacalne. Jest to zgodne z teorią kapitału ludzkiego, która mówi, iż bardziej skłonne do inwestycji są te jednostki, które spodziewają się z tych inwestycji realnego zwrotu.

Przedsiębiorczość kobiet

W latach 2008–2012 w Małopolsce przyznano ze środków Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki ponad 10 000 dotacji na założenie działalności gospodarczej. Kobiety otrzymały 39% z nich⁷. Po dofinansowanie najchętniej sięgały beneficjentki z wyższym wykształceniem: stanowiły one 43,1% wszystkich kobiet, które otrzymały tego typu wsparcie, wobec 21,8% osób z wykształceniem wyższym w grupie mężczyzn. Kobiety zakładały firmy w innych branżach niż mężczyźni. W tym drugim przypadku aż 43% dotacji przyznano w branży budowlanej, którą wybrało jedynie 2% kobiet. Prawie dwukrotnie częściej wybierały one działalność w branży profesjonalnej, naukowej i technicznej (17% wobec 9%). Inną branżą, w której znacznie częściej próbowały swoich sił, były tzw. pozostałe usługi. Działo w nich 16% kobiet i 3% mężczyzn. Kobiety i mężczyzn różnicowały też motywacje do podjęcia działalności gospodarczej – dla tych pierwszych najważniejsze były czynniki związane z samorealizacją, z kolei dla drugich najistotniejsze było utrzymanie rodziny.

6 A. Szczucka, K. Turek, B. Worek, *Rozwijanie kompetencji przez dorosłych Polaków*, Warszawa: Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, 2014.

7 *Przedsiębiorcy z dotacją. Efektywność dotacji na założenie działalności gospodarczej finansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego*, Kraków: Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie, 2014.

Wydawca: Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie
plac Na Stawach 1, 30-107 Kraków
tel. 12 42 87 870, faks 12 42 29 785
e-mail: kancelaria@wup-krakow.pl
www.wup-krakow.pl

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Małopolska

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

